

Marek Saj

"Małżeństwo i rodzina w nauczaniu
oraz doświadczeniu Kościoła",
Grzegorz Łęcicki, Sandomierz 2011 :
[recenzja]

Ius Matrimoniale 17 (23), 223-227

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**GRZEGORZ ŁĘCICKI, MAŁŻEŃSTWO I RODZINA W NAUCZANIU
ORAZ DOŚWIADCZENIU KOŚCIOŁA, WYDAWNICTWO
DIECEZJALNE, SANDOMIERZ 2011, SS. 389.**

Każda publikacja dotycząca małżeństwa i rodziny winna być przyjęta na rynku wydawniczym z dużym zainteresowaniem. Wynika to przede wszystkim z miejsca, jakie zajmują i powinny one zajmować w społeczeństwie. Od samych swoich początków nieprzerwanie aż po czasy współczesne Kościół troszczył się o małżeństwo i rodzinę, zwłaszcza w sytuacjach stanowiących dla nich zagrożenie. Dostrzec to można w licznych dokumentach powstałych w ciągu dwóch tysięcy lat istnienia chrześcijaństwa.

Grzegorz Łęcicki, teolog, pisarz, pedagog, w swojej najnowszej publikacji stara się ukazać te dwie instytucje tak w doktrynie Kościoła, jak i w jego doświadczeniu. Właśnie połączenie nauczania i doświadczenia wydaje się bardzo trafne i pożyteczne, gdyż konkretne wydarzenia w historii świata były powodem powstania wielu dokumentów kościelnych broniących chrześcijańskiej wizji małżeństwa i rodziny.

Książka składa się z *Przedmowy* autorstwa biskupa Andrzeja Suskiego (s. 5–7), *Wstępu* (s. 9–11), trzech rozdziałów: *Geneza katolickiej wizji małżeństwa i rodziny* (s. 13–45), *Małżeństwo i rodzina w dziejowym doświadczeniu Kościoła* (s. 47–143), *Współczesne nauczanie Kościoła na temat małżeństwa i rodziny* (s. 145–351), *Zakończenia* (s. 353–354), *Bibliografii* (s. 355–386), *Spisu treści* (s. 387–388) oraz wykazu dotychczasowych publikacji książkowych Autora (s. 389).

Rozdział pierwszy studium jest jakby wprowadzeniem w zagadnienie małżeństwa i rodziny. Wydaje się ono konieczne, gdyż spojrzenie na te instytucje w dużej mierze zależy od przyjętej ich wizji. Autor w tej części pracy skupia się więc na tekstach biblijnych będących podstawą chrześcijańskiego pojmowania małżeństwa i rodziny, rozpoczynając od ukazania dziedzictwa Starego Testamentu. Wspomniawszy biblijny opis stworzenia człowieka i zamiśl Boga dotyczący małżeństwa, przybliży pozycję męża, żony i dzieci w tradycji Izraela i w innych krajach ówczesnego Bliskiego Wschodu. Ważne wydaje się tu uwypuklenie sakralnego charakteru miłości mężczyzny i kobiety. Mając w dalszym ciągu na uwadze czasy starotestamentowe, Autor dużo miejsca po-

święca nauczycielom i szkołom biorącym istotny udział w wychowaniu dzieci. Z tekstu można dowiedzieć się również o treści i sposobach nauczania tak w Izraelu, jak i w Egipcie oraz Babilonie.

Dalsza część rozważań pierwszego rozdziału, skupiona wokół Nowego Testamentu, ma identyczny układ. Tutaj wizja małżeństwa i rodziny została przedstawiona w perspektywie Wcielenia Syna Bożego, dzięki któremu życie małżeńsko-rodzinne, tak w wymiarze duchowym, jak i cielesnym, nabrało nowego znaczenia. Fundamentalnym przykładem tego oraz chrześcijańskim ideałem jest Święta Rodzina z Nazaretu. Dzięki niej mamy inne spojrzenie na mężczyznę jako męża i ojca, na kobietę jako żonę i matkę, a także na dziecko jako owoc ich miłości. Osobne miejsce w tej części książki, ale w kontekście miłości małżeńskiej, zajmują stosunki seksualne przeciwne pierwotnej wizji małżeństwa. Kolejne zagadnienie z czasów nowotestamentowych to znów kształcenie i wychowanie dzieci. Zaprezentowane tu zostały nade wszystko różnego rodzaju szkoły i formy kształcenia w Palestynie, Grecji, Rzymie, które miały istotny wpływ na chrześcijańską tradycję edukacyjną.

Z kolei drugi rozdział prezentuje instytucję małżeństwa i rodziny w starożytności, średniowieczu oraz w czasach nowożytnych. Tematyka ta, zgodnie z ideą omawianej publikacji, zawężona jest do zmagania się i troski Kościoła o chrześcijańskie oblicze małżeństwa oraz rodziny w tych epokach. I tak w starożytności Kościół musiał przeciwstawiać się panującym pogańskim obyczajom. Rozwijające się w imperium rzymskim chrześcijaństwo, z jego surową dyscypliną moralną pierwszych gmin, mocno wyróżniało się na tle tamtejszej społeczności. Autor zestawia zupełnie odmienną chrześcijańską moralność z rzymskimi zwyczajami dotyczącymi między innymi życia seksualnego, zabójstw, zwłaszcza nienarodzonych, porzucania dzieci, nierozzerwalności i jedności małżonków, równości wszystkich bez względu na płeć i status społeczny. To tylko przykładowe zjawiska, z jakimi Kościół musiał się zmagać w tym okresie, poświadczone wieloma tekstami ówczesnych pisarzy.

Kolejny omawiany okres to średniowiecze. To epoka wolności Kościoła i jego wielkiego rozwoju, co miało znaczący wpływ na postrzeganie małżeństwa i rodziny. Masowe nawrócenia jednak to nie tylko szybka ekspansja chrześcijaństwa, ale i obniżone morale, co powodowało położenie mocniejszego akcentu na nauczanie norm etycznych i kierowanie się nimi w życiu indywidualnym oraz społecznym.

W życiu małżeńskim uczono wzajemnego poszanowania godności i równości małżonków, dochowania wierności, potępiano konkubinat, cudzołóstwa, rozpustę, aborcję czy też porzucanie dzieci. Grzegorz Łęcicki przywołuje w tym kontekście różne postaci, które w tym czasie przyczyniły się do ewangelizacji Europy. Obok spraw natury moralnej Autor zwraca również uwagę na pojawiające się wtedy błędy doktrynalne dotyczące między innymi spojrzenia na małżeństwo i cielesność. Podkreśla ponadto liczne chrześcijańskie dzieła edukacyjne i wychowawcze, mające swój początek właśnie w średniowieczu.

Trzecim z wyszczególnionych okresów są czasy nowożytny. Oprócz wyzwań związanych z reformacją w podejściu do małżeństwa i rodziny także idee renesansu były w jakiejś mierze przeciwne chrześcijańskiemu duchowi i jego doktrynie. Miała więc miejsce laicyzacja życia rodzinnego, podważano prawa małżeńskie, negowano świętość sakramentu małżeństwa, przyzwalano na swobodę obyczajową, rozwijała się niemoralność. Reakcje Kościoła na te zjawiska można wyczytać z zachowanych kazań tego okresu, a przede wszystkim z dokumentów Soboru Trydenckiego, który, obok wielu innych kwestii, jasno określił chrześcijańską wizję małżeństwa i rodziny. Ideologia epoki oświecenia także przeciwstawiała się moralnym i religijnym wartościom chrześcijaństwa. Wielu ówczesnych myślicieli opowiadało się za rozwodami krytykując instytucję małżeństwa.

Najbardziej rozbudowany w całej książce jest rozdział trzeci, w którym małżeństwo i rodzina rozważane są już w kontekście czasów współczesnych oraz na tle oficjalnego nauczania Kościoła w tej kwestii. Podzielony został na dwie zasadnicze części. Pierwszą zatytułowano: *Przemiany obyczajowe w kulturze Zachodu w XX i XXI wieku*. Miały one bowiem istotny wpływ nie tylko na politykę czy ekonomię, ale także na etykę, moralność, obyczajowość, a co za tym idzie, na wizję małżeństwa, rodziny, wychowania i kształcenia. Wydarzeniami o wielkiej wadze były tu przełom tysiącleci oraz pierwsza i druga wojna światowa. Autor dokonuje też z perspektywy małżeństwa i rodziny bardzo dokładnej analizy sowieckiego komunizmu i niemieckiego faszyzmu, które starały się stworzyć nowy system etyczny społeczeństwa. W tym czasie, jeszcze bardziej niż w przeszłości, zauważyć można negację czystości, wierności, małżeństwa jako sakramentu oraz jako związku monogamicznego. W procesach tych dużą rolę zaczęły odgrywać środki społecznego przekazu używane w celu propago-

wania obyczajowości i moralności niezgodnej z chrześcijańską wizją małżeństwa i rodziny.

Część druga ostatniego rozdziału książki nosi tytuł: *Doktryna Kościoła wobec aktualnych ideologii antyrodzinnych*. Tutaj Autor już bardzo konkretnie prezentuje współczesne nauczanie Kościoła o małżeństwie i rodzinie. Przywołane zostały najważniejsze dokumenty na ten temat od papieża Piusa XI do Benedykta XVI. Były one w dużej mierze reakcją na pojawiające się ideologie przeciwne chrześcijańskiemu spojrzeniu na godność kobiety i mężczyzny, dziecka, małżeństwa i rodziny. Ojciec święty Pius XI kilka encyklik poświęcił wychowaniu i szkolnictwu, przypominając katolicką doktrynę na temat małżeństwa i rodziny, przeciwstawiając się ideologii hitlerowskiej i totalitarnego komunizmu. Z kolei Pius XII, papież okresu drugiej wojny światowej, podejmował starania o utrzymanie pokoju, inspirował inicjatywy charytatywne, potępiał praktykę sztucznego zapłodnienia. Dalej, Sobór Watykański II obok wielu reform przypomniał także na nowo odwieczne prawo moralne, zaakcentował istotę małżeństwa chrześcijańskiego i rodziny. Tacy papieże, jak Jan XXIII, Paweł VI i Jan Paweł I, występowali w obronie ludzkiej godności oraz ładu moralnego. Ogromną spuściznę w postaci dokumentów i przemówień na temat małżeństwa i rodziny oraz kwestii z nimi związanych pozostawił Jan Paweł II. Jemu Grzegorz Łęcicki poświęca najwięcej uwagi, nazywając go orędownikiem autentycznej miłości, małżeństwa i rodziny i odwołując się nie tylko do jego nauczania od momentu wyboru na następcę św. Piotra, ale także jeszcze z czasów przed tym wydarzeniem. Warto tutaj również podkreślić przywołanie postaci świętych i błogosławionych świeckich z okresu pontyfikatu papieża Polaka, będących wzorem i przykładem realizacji chrześcijańskiego ideału życia małżeńskiego i rodzinnego.

Rozważania tej części książki kończy refleksja zaczerpnięta z nauczania papieża Benedykta XVI, w którym zauważyć można wyraźne konfrontację katolicyzmu z ideologiami laickimi, mającymi obecnie wielki wpływ na niemal wszystkie dziedziny życia społecznego – w tym także na małżeństwo i rodzinę.

W tym miejscu warto również zwrócić uwagę na dołączoną do pracy niezwykle bogatą bibliografię, która świadczy o pogłębionym studium dokonanych przez Autora, ale może także być gotowym materiałem do badań na temat małżeństwa i rodziny dla wszystkich podejmujących się analizy tego zagadnienia. Została ona podzielona na źródła teolo-

giczne oraz opracowania. *Źródła teologiczne* zawierają cztery części: Biblia, dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, nauczanie papieża Jana Pawła II i dzieła teologiczne, w których osobno wyszczególniono literaturę patrystyczną, a także pisma teologów i hierarchów. Z kolei *Opracowania*, nienumerowane, podzielono na wiele części, które z jednej strony pozwalają czytelnikowi zorientować się w literaturze na przykład biblijnej, teologicznej, filozoficznej, historycznej czy innej dotyczącej omawianego tematu, z drugiej jednak tak szczegółowy podział może wprowadzać sporo trudności, zwłaszcza gdy chce się znaleźć w tym wykazie konkretną pozycję.

Prezentowana publikacja należy do nielicznych tak kompleksowo podchodzących do zagadnień małżeńsko-rodzinnych w perspektywie historii powszechnej. Po jej lekturze można zyskać bardzo jasny obraz troski Kościoła o te ważne dla każdej społeczności instytucje. Interesujący układ książki i jej prosty język ułatwiają zrozumienie trudnych, a czasem nawet kontrowersyjnych kwestii. To książka dla wszystkich bez wyjątku, gdyż sprawy małżeństwa i rodziny winny leżeć na sercu każdemu.

O. Marek Saj CSsR